

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่มีผู้ศึกษาและดำเนินการวิจัยไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและแนวทางการศึกษา ดังรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
2. ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับเบญจธรรม
5. ทฤษฎีต้นไม้วัยธรรม
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย
8. สมมติฐานในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงชีวิตที่มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพื่อเตรียมพร้อมกับการเป็นผู้ใหญ่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายและการกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่น ตลอดจนพัฒนาด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของวัยรุ่นได้

วัยรุ่น มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า Adolescence หมายถึง การก้าวไปสู่ภาวะ (Sebal, 1984 อ้างถึงใน พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539) การที่เด็กจะบรรลุถึงขั้นการมีวุฒิภาวะนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน วัยรุ่นในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วเด็กจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าประเทศด้อยพัฒนา ในการเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กชายและเด็กหญิงนั้นถือเอาการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ ซึ่งเด็กหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย 1 - 2 ปี นับตั้งแต่การมีประจำเดือนครั้งแรกของเด็กหญิง และการหลั่งอสุจิเป็นครั้งแรกของเด็กชาย ถึงกระนั้นการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศของแต่ละคนแม้จะเป็นเพศเดียวกัน ก็อาจจะไม่พร้อมกันได้ บางคนอาจจะเริ่มเร็วบางคนอาจจะเริ่มช้า ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อากาศ และสภาพแวดล้อมด้านอื่น ๆ (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539) และยังมีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของวัยรุ่นไว้หลายประการ อาทิ Roger (1972 อ้างถึงใน วารุณี จิวหลง,

2542) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นโดยพิจารณาจากเกณฑ์ทางด้านร่างกาย จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ 2 อย่าง คือ เสียงเปลี่ยน โดยเด็กชายจะมีเสียงแตกห้าว เด็กหญิงจะมีเสียงแหลมขึ้น มีสัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนแปลงไป เด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน เด็กชายมีการหลั่งน้ำกามครั้งแรก ส่วนเกณฑ์ทางด้านอายุจะไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเพราะการเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กแต่ละคนจะเจริญวัยไม่พร้อมกัน ส่วนทางด้านสังคมนั้น Roger กล่าวว่า สังคมแต่ละสังคมจะยอมรับว่าวัยรุ่นเป็นผู้ใหญ่ต้องอาศัยพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณีเป็นพื้นฐาน เช่น ในสังคมไทยมีพิธีโกนจุกให้เด็กที่เติบโตเข้าสู่หนุ่มสาว ในด้านศาสนา เด็กคนใดได้บวชเรียนแล้ว ก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่เมื่ออายุ 16 -17 ปี แต่ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะยอมรับเด็กว่าเป็นผู้ใหญ่เมื่ออายุ 21 ปีขึ้นไป ส่วนในแง่ของกฎหมาย กฎหมายครอบครัว และกฎหมายมรดกของไทย ได้กำหนดเอาไว้ว่าชายและหญิงจะสมรสกันได้ก็ต่อเมื่อชายอายุ 17 ปี และหญิงอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539) ที่ได้ให้ความหมายของวัยรุ่น หมายถึง วัยที่เชื่อมระหว่างการเป็นเด็กกับการเป็นผู้ใหญ่อันเป็นระยะที่ต้องปรับตัวพฤติกรรมวัยเด็กไปสู่พฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ที่สังคมยอมรับ เด็กวัยรุ่นจึงไม่ใช่เพียงการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย แต่หมายถึงการเจริญเติบโตทางสังคมซึ่งอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ยังเหมือนกับ สุพัตรา สุภาพ (2540) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นวัยที่อย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว เป็นวัยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญทางด้านอื่น ๆ และ โสภณัท นุชนาด (2542) กล่าวว่า วัยรุ่น คือ วัยที่เจริญเติบโต เข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศโดยสมบูรณ์ เป็นการเจริญไปพร้อม ๆ กันในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่กำลังจะพัฒนาตนเองไปสู่วัยผู้ใหญ่ต่อไป ซึ่งอนงค์ ชีระพันธุ์ (2544) ยังได้ให้ความหมายของวัยรุ่น หมายถึง วัยแห่งการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และเป็นการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศโดยสมบูรณ์ จึงเป็นวัยแห่งการปรับตัวและก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ง่าย ช่วงอายุโดยเฉลี่ยของวัยรุ่นโดยทั่วไปอยู่ระหว่าง 12 - 19 ปี

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศโดยสมบูรณ์

ลักษณะสำคัญของวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งทางร่างกายและอารมณ์ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้โดยเฉพาะในเรื่องการปรับตัวเข้ากับสังคม เพราะเกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง แสวงหาความสามารถของตนเอง ช่วงนี้จึงเต็มไปด้วยความวิตกกังวล ทำให้เกิดระยะวิกฤติของการปรับตัว ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นต่างยอมรับว่าเป็นวัยแห่งปัญหา (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539) ซึ่งลักษณะสำคัญดังกล่าวของวัยรุ่น เช่น เป็นวัยแห่งการ

เสริมสร้าง (Period of Reconstruction) ทั้งความเจริญเติบโตทางร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและค่อนข้างช้าลงในตอนปลาย เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง (Period of Transformation) ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของวัยรุ่นมากมาย ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด เป็นวัยที่มีความคิดอยากเป็นอิสระ (Period of Independence) โดยเริ่มคิดพึ่งพาตนเองอยากเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าจะเรียนรู้จากคำสั่งสอน ชอบโต้เถียงถ้าได้รับการขัดขวางอย่างรุนแรงมักจะมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และหาทางออกในทางผิด ๆ ได้ และยังเป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหา (Period of Problem) เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งเรียกว่า วัยวิกฤติ ปัญหาต่าง ๆ ในการปรับตัวมักเกิดขึ้นเสมอ มีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว วู่วาม แสดงออกทางด้านอารมณ์อย่างรุนแรงและรวดเร็ว (สุชา จันทน์เอม, 2540)

ดังนั้นผู้วิจัยเองยังมีความเข้าใจว่า ลักษณะสำคัญของวัยรุ่นยังทำให้ทราบถึงพฤติกรรมที่วัยรุ่นจะแสดงออกมาทั้งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษ โดยสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันไป

และอีกอย่างหนึ่ง วัยรุ่นมีความต้องการขั้นพื้นฐานเหมือนกับบุคคลทั่วไป สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเสมอได้แก่ การให้ความมั่นคงและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวและกลุ่มสังคม สอนการปรับตัวหรือเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ให้อิสระในการแสดงออกที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ทำงานด้วยตนเองและเมื่อประสบผลสำเร็จควรชมเชยและให้กำลังใจ ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับประเทศนั้นรัฐบาลได้ยึดหลักการพัฒนาอย่างรอบด้าน ในช่วงของวัยรุ่นนั้นมีความต้องการที่สำคัญ (ยุติ เทียรประสิทธิ์, 2536) คือ 1) ความต้องการแสดงออก (Exhibition) ชอบเล่าเรื่องตลก การผจญภัยและประสบการณ์ของตนเองความสำเร็จของตนเองให้คนอื่นฟัง 2) ความต้องการไมตรีสัมพันธ์ (Affiliation) เป็นความต้องการช่วยเหลือเพื่อนและซื่อสัตย์ต่อเพื่อน ๆ ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ให้เพื่อน ชอบรู้จักคนแปลกหน้า ชอบมีเพื่อนให้มากที่สุด ชอบแบ่งปันสิ่งของกับเพื่อน ๆ ชอบทำงานกับเพื่อนมากกว่าทำงานตามลำพัง ชอบสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน 3) ความต้องการเปลี่ยนแปลง (Change) ชอบเปลี่ยนกิจกรรม ชอบค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ชอบรับประทานอาหารตามสถานที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ชอบทดลองทำงานใหม่ ๆ ไม่ซ้ำซ้อน นิยมการแต่งกายที่ทันสมัย ชอบทำอะไรที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ 4) ความต้องการคบเพื่อนต่างเพศ (Heterosexuality) ชอบทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเพื่อนต่างเพศที่ถูกต้อง ชอบอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนต่างเพศ ชอบพูดหรือฟังเรื่องชบชั้นเกี่ยวกับเพศและมักเกิดอารมณ์ตื่นเต้นในเรื่องเพศ 5) ความต้องการยอมรับผิด (Abasement) เมื่อตนเองทำสิ่งที่ผิดพลาดเกิดขึ้น 6) ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น (Nurturance) เมื่อเพื่อนเดือดร้อน ชอบทำอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้อื่น ชอบมีน้ำใจต่อผู้อื่น และชอบแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น

ผู้วิจัยมีความเข้าใจว่า ความต้องการที่สำคัญเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของวัยรุ่นในด้านที่ส่งเสริมให้ตนเองเป็นคนดีในสังคมได้เช่นกัน

วัยรุ่นเป็นช่วงที่ทั้งชายและหญิงมีพัฒนาการสูงสุดของชีวิต มีความกระตือรือร้นและสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นกลุ่มเด็กจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ

และความสนใจด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น อันประกอบด้วย ความสนใจเรื่องสุขภาพ ได้แก่ การกิน การพักผ่อนนอนหลับ การแต่งกาย การรักษาความสะอาด และโรคภัยไข้เจ็บ ความสนใจเรื่องเพศ เช่น การปรับปรุงตนเองให้มีบุคลิกลักษณะเป็นที่น่าสนใจของผู้อื่น โดยเฉพาะเพศตรงข้าม การวางตัวต่อเพื่อนต่างเพศ การเลือกคบเพื่อนต่างเพศ ความสนใจในการเลือกอาชีพเป็นจริงและสุจริต ความสนใจนันทนาการ วัยรุ่นรักสนุก ชอบการบันเทิงสนุกสนาน จึงเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของวัยรุ่นมักจะมีลักษณะกิจกรรมความบันเทิงอยู่เสมอ ความสนใจค้นคว้า วัยรุ่นเป็นระยะของความสนใจอยากค้นหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีจินตนาการกว้างขวาง วัยรุ่นมีความสนใจในทางการจดจำดี แต่มักไม่ค่อยชอบจำ เพราะมีสิ่งที่น่าสนใจต่าง ๆ มากมาย จึงมักมุ่งใช้ความคิดไปทางค้นคว้ามากกว่า และความสนใจเรื่องคุณสมบัติส่วนตัว วัยรุ่นจะสนใจลักษณะต่าง ๆ ของตนเองที่จะทำให้ตนได้รับความสำเร็จ การยอมรับจากผู้อื่น นอกจากนี้วัยรุ่นจะสนใจบุคลิกภาพ ความสะอาดเรียบร้อย การวางท่าทางต่าง ๆ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นในการเข้าสังคม (อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544)

จากแนวคิดของวัยรุ่นที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่พึ่งจะพ้นจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ อันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และเพศ ซึ่งจะมีอายุระหว่าง 13 - 19 ปี วัยรุ่นช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ แต่ในอีกมุมหนึ่งวัยรุ่นยังขาดวุฒิภาวะความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ที่จะมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่ตนเองกระทำลงไป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่นในสถานศึกษาที่มีอายุระหว่าง 13 - 19 ปี โดยเลือกเอาวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดขอนแก่น และทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่นอีกว่า การที่วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนที่ไม่เป็นไปตามหลักการประพฤติปฏิบัติอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้าน เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคม ตลอดจนผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในสังคม สื่อยังมีเนื้อหาที่ยั่วยุ่อารมณ์ให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนที่ผิดหลักจริยธรรม และเพื่อนยังเป็นตัวที่วัยรุ่นเองต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่มด้วย

2. ทฤษฎีการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization Theory)

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ (2540) ได้กล่าวว่า การขัดเกลากายทางสังคมเป็นกระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ การขัดเกลากายทางสังคมเป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำระหว่างกันกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่และรับเอาคุณค่าของกลุ่มจนเกิดความรู้สึกเป็นตัวตน สามารถกำหนดความคิด พฤติกรรมต่าง ๆ ของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัศตรา สุภาพ (2534) กล่าวว่า การขัดเกลากายทางสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ของสังคมที่สมาชิกได้กำหนดไว้เพื่อให้บุคคล

มีแบบแผนทางความประพฤติ และการปฏิบัติเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่ม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมอย่างเป็นระเบียบ และยังสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2542) กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีความสำคัญทางสังคมวิทยา และถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นกระบวนการ กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเริ่มต้นที่สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกของสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องตลอดเวลาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ และตลอดจนถึงสิ้นอายุขัย มนุษย์จะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมอยู่ตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน องค์กรที่บุคคลทำงาน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ในการขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้มีพฤติกรรมของคนเกิดขึ้น และการขัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมายที่จะหล่อหลอมบุคคลให้มีบุคลิกลักษณะเป็นไปตามที่สังคมต้องการ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการถ่ายทอดโดยระบบอื่น ซึ่งการขัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการปลูกฝังระเบียบวินัย ให้สมาชิกมีลักษณะความประพฤติเป็นไปตามที่กลุ่มกำหนด อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังความมุ่งหวัง โดยเฉพาะความมุ่งหวังที่สมาชิกในสังคมยกย่อง เช่น เป็นคนดี หรือเป็นคนเก่ง เป็นต้น แม้ผู้กระทำจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม แต่ถ้าสมาชิกส่วนใหญ่ให้การยอมรับหรือยกย่องก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ยังสอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลได้รับการยอมรับและอยู่ในสังคมด้วยดี มีการแสดงบทบาทที่เหมาะสม และรับเอาคุณค่าต่าง ๆ จากสังคม และสอนให้เกิดความชำนาญหรือทักษะในการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม โดยการเรียนรู้และลอกเลียนแบบจากสิ่งที่พบเห็นบ่อย ๆ

วิธีการขัดเกลาทางสังคม เป็นวิธีการที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้อยู่ภายใต้กระบวนการขัดเกลา ซึ่งสุพัตรา สุภาพ (2539) ได้แบ่งออกเป็น 2 วิธี ดังนี้ คือ 1) การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ ว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ อะไรผิดหรืออะไรถูก เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก การขัดเกลาทางสังคมโดยตรงจะพบอยู่เสมอในครอบครัว ได้แก่ การที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูลูก และในสถานศึกษา ครู อาจารย์อบรมสั่งสอนนักเรียน เป็นต้น และ 2) การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคมที่ไม่ได้กระทำโดยตรง บุคคลจะได้รับการขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม จากการดูแบบอย่างการกระทำหรือการสังเกตจากผู้อื่น ได้แก่ ในครอบครัวที่บิดาหรือมารดาเป็นผู้ที่มีอารมณ์ดี ไม่ชอบทะเลาะวิวาทกัน เด็กก็จะได้รับการซึมซาบการกระทำเหล่านี้ และเกิดบุคลิกภาพที่อ่อนโยน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย หรือในกลุ่มเพื่อนเด็กชอบเลียนแบบการกระทำของเพื่อน ๆ หรือของบุคคลอื่นที่ตนเองชื่นชอบนำมาเป็นแบบอย่างพฤติกรรมของตนเอง เป็นต้น

2.1 สัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพ มีความหมายว่า ผูกพัน ความเกี่ยวข้องระหว่างและกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) และเป็นที่ทราบกันว่าถ้าภายในครอบครัวบิดามารดามีความรักความผูกพันต่อกัน เข้าใจในความต้องการของเด็กวัยรุ่นและปรับตัวเองให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในทางที่ดี จะช่วยให้บุคคลในครอบครัวมีกำลังใจในการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง ในทางตรงข้ามในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพไม่ดีจะเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวกันเอง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงหรือความเสียหายต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในครอบครัวได้ ซึ่งจะเป็นจุดอ่อนที่ทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวเปราะบางโดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นจะทำให้ขาดที่พึ่งพิง เพราะยังเป็นวัยที่ยังต้องพึ่งพาครอบครัวอยู่ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2540) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีความสำคัญยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัวและสังคมโดยรวม การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีความมั่นคงเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหที่สำคัญ ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าคู่สามีภรรยา มีความรักใคร่ เข้าใจกันดี พยายามปรับตัวเข้าหากัน ร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความราบรื่นมั่นคง สมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวก็พลอยมีความสุขไปด้วยโดยเฉพาะบุตร ในทางตรงข้ามถ้าครอบครัวขาดสิ่งเหล่านี้ ย่อมเกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ ขาดความสงบสุขนำไปสู่ครอบครัวแตกสลายตามมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจบุตรโดยตรง เพราะเด็กมีอำนาจการสำเนียงที่สูงมาก และถ้าเด็กได้รับเป็นเวลานานจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของตัวเด็กตามมา ยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร เป็นความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้วความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรตามมา และยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในบ้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับตัว ถ้าบิดามารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเข้าใจ และมีความยุติธรรม ย่อมส่งผลให้พี่น้องรักใคร่ ปกป้องช่วยเหลือกันและกัน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมในครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวมีความรักความห่วงใย มีการดูแลเอาใจใส่ต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางสังคมในการศึกษาครั้งนี้

2.2 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

จารุเกียรติ ชัยวงษ์ (2544) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับมนุษย์ เพราะครอบครัวเป็นผู้เลี้ยงดูตั้งแต่เป็นทารก ในขณะเดียวกันก็ค่อย ๆ ให้การอบรมเลี้ยงดูเท่าที่จะสามารถเรียนรู้ การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพเป็นอย่างมาก การอบรมเลี้ยงดูที่บุคคลได้รับจากครอบครัวนี้มักจะแตกต่างกัน บางครอบครัวก็ชอบที่จะให้บุตรหลานของตนเองมีความคิดเป็นของตนเอง แต่บางครอบครัวก็มีความเป็นห่วงและชอบที่จะควบคุมพฤติกรรมของบุตรอยู่ตลอดไป ส่วน วิมลพักตร์ มนุเสวต (2523, อ้างถึงใน จารุเกียรติ ชัยวงษ์, 2544) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูหรือแบบแผนวิธีการที่บิดามารดาผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็ก เป็นรากฐานในการพัฒนาบุคคลด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงชีวิตตอนต้น เด็กจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดี เพราะถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดีพอ เด็กจะมีปัญหาเมื่อโตขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการประสบความสำเร็จของบุคคลต่อไป และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สมคิด อิศระวัฒน์ (2542, อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว หมายถึง กระบวนการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ แนวคิด การวางตัว บุคลิกภาพ ตลอดจนระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมให้แก่บุตร การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นขั้นตอนแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู และขัดเกลาให้เด็กได้มีความรู้ มีความคิด และบางครอบครัวยังสอนให้เด็กรู้จักคิด ใช้จินตนาการในสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ แต่บางครอบครัวยังกีดกันไม่ให้เด็กได้คิดได้พูดอะไรเลย และยังเป็นการปิดกั้นสิทธิของเด็กด้วย มีการควบคุมพฤติกรรมของบุตรอยู่เรื่อย ๆ ไป ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกในกระบวนการขัดเกลาที่มีอิทธิต่อพฤติกรรมของเด็กมากที่สุดทีเดียว

ในการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวจะมีหลายรูปแบบที่ใช้ในการอบรมขัดเกลาบุตรให้มีพฤติกรรมความเป็นคนดีในสังคม ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัย พบว่า มีหลายท่านที่สรุปแนวคิดคล้ายคลึง เช่น บามรินต์ (1976, อ้างถึงใน จารุเกียรติ ชัยวงษ์, 2544) ได้แบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูบุตรออกเป็น 3 แบบ คือ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่และให้เหตุผลแก่บุตร ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของบุตร 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการ เข้มงวด กวดขัน ไม่รับฟังความคิดเห็นของบุตร ใช้เหตุผลของบิดามารดาฝ่ายเดียว และ 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามสบาย ไม่กวดขันบุตร ปล่อยให้บุตรทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ ไม่ให้ความสนใจบุตร และยังสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2537) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูไว้ 2 แบบ คือ 1) แบบรักสนับสนุน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาแสดงความรักใคร่ต่อบุตรอย่างซื่อสัตย์ และยอมให้บุตรของตนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของบุตรเป็นอย่างดี และ 2) แบบควบคุม หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาเลี้ยงดูโดยบังคับเด็กมาก และลงโทษบุตรของตนเมื่อบุตรแสดงพฤติกรรมไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ

จากการทบทวนเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่และให้เหตุผลแก่บุตรหรือประชาธิปไตยเป็นรูปแบบที่พัฒนาพฤติกรรมทางด้านต่าง ๆ ได้มากที่สุด

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง แบบแผนที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็ก เพื่อที่จะพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ต่อไป และการอบรมเลี้ยงดูมีหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ แบบเผด็จการ และแบบปล่อยตามสบาย ซึ่งแต่ละรูปแบบล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กที่แตกต่างกันไป ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคมในการศึกษาครั้งนี้

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน

ชัตติยา วรรณสุต (2547) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อน (Peer Group) ตามความหมายในที่นี้หมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปรวมกันอย่างไม่เป็นทางการ หรืออาจเรียกว่าเป็นกลุ่มที่รวมกันแบบหลวมและเป็นแบบธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มเพื่อนอาจมาจากกลุ่มคนที่อยู่ในสถาบันศึกษาเดียวกัน มาจากถิ่นกำเนิดเดียวกันหรือประกอบอาชีพเดียวกัน ดังนั้น กลุ่มเพื่อนอาจแบ่งตามลักษณะของกลุ่มตามอายุ ลักษณะนิสัยหรือกลุ่มตามพื้นที่ วิชาชีพ หรือตามกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ โดยกลุ่มมีลักษณะสำคัญแยกได้ คือ มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของบุคคลในกลุ่มโดยมีพื้นฐานความเป็นเพื่อนเป็นหลัก ต้องมีการพบปะกันหรือสื่อสารกันทางใดทางหนึ่งอย่างต่อเนื่อง อาจมีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของความสำเร็จไม่ชัดเจน แต่กลุ่มอาจต้องการมีกิจกรรมที่มีผลสำเร็จเป็นชิ้นงานเกิดขึ้นได้ภายหลังเมื่อกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้น กลุ่มเพื่อนยังมีความสัมพันธ์และมีกิจกรรมเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องเกิดพลังของกลุ่มมากขึ้นตามไปด้วย การส่งเสริมพลังกลุ่มโดยอาศัยเทคนิคแบบการเล่นเกมส์และการนันทนาการ มีสอนกันถึงระดับมหาวิทยาลัย คือ วิชากลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ซึ่งการสอนกลุ่มสัมพันธ์จะเน้นผู้เรียนเป็นหลัก มีการเรียนรู้และการค้นพบด้วยตนเอง วิธีการสอนจะใช้เกมส์การเล่น การสร้างบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การศึกษาเฉพาะกรณีละคนและกลุ่มย่อย การมีกลุ่มเพื่อนและการส่งเสริมกลุ่มให้เกิดกิจกรรมที่ดีจึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์พลังชุมชนได้ โดยถ้ามุ่งเน้นให้กลุ่มเพื่อนหลาย ๆ กลุ่มมาร่วมกันส่งเสริมคุณธรรมได้ เป็นต้น ถ้าเพื่อนกลุ่มหนึ่งได้พบกลุ่มเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมมีวุ่นวายเสเพลติดและอบายมุขต่าง ๆ กลุ่มเพื่อนที่ดีอาจชักชวนกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดีให้ลดละเลิกและมาเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ได้

กลุ่มเพื่อนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม ไม่มีการเขียนระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการที่บุคคลจะคบกับเพื่อนไว้อย่างแน่นอน บุคคลที่จะคบกันได้จะต้องมีความคิด ทศนคติตรงกัน มีรสนิยมและงานอดิเรกที่เหมือนกัน เรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ทำงานอยู่ในสำนักงานเดียวกัน หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจเหมือนกัน เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะเลียนแบบพฤติกรรมของกันและกัน หากคบกับคนที่เรียบร้อยก็จะมีพฤติกรรมที่เรียบร้อย หากคบกับเพื่อนที่เกเรก็จะมีพฤติกรรมที่เกเร การเรียนรู้ระเบียบสังคมจากกลุ่มเพื่อนแม้จะเป็น

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม แต่เป็นสิ่งที่ใกล้ชิดตัวบุคคลมากที่สุด และมีการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของคนอื่นด้วย สิ่งที่ตนเองพอใจกระทำ แต่ถ้าเพื่อน ๆ ไม่พอใจก็ไม่อาจกระทำ กลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อการประพฤติดูถูกต้องตามหลักจริยธรรมด้านต่าง ๆ

อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิด ทศนคติ รสนิยม และการพึงพอใจต่อกัน การขัดเกลาทางสังคมโดยกลุ่มเพื่อนจึงเป็นการขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม ไม่มีรูปแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของตนเองและกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมากต่อการชักชวนให้ประพฤติดูถูกเป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดเอาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นในสถานศึกษาเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคม

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน หมายถึง ลักษณะการคบเพื่อน โดยมีความคิด ทศนคติตรงกัน มีรสนิยมและงานอดิเรกที่เหมือนกัน อยู่ในสถานศึกษาเดียวกัน มีการเรียนรู้ระเบียบสังคมจากเพื่อน และการเลียนแบบพฤติกรรมของกันและกัน อันเป็นการขัดเกลาพฤติกรรมทางอ้อม ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคมในการศึกษาครั้งนี้

2.4 สื่อมวลชน

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละคร และหนังสือ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) เช่น มีส่วนช่วยอย่างมากในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง การรับรู้รวมทั้งการส่งสารเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ด้วยกระบวนการเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้สารที่ส่งไปสร้างความดึงดูดประทับใจผู้รับสารได้มาก และมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของผู้รับ เนื้อหาของสารรวมทั้งความเชื่อ ค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังสาร สามารถสร้างการรับรู้ที่ชัดเจนต่อผู้รับ ยิ่งสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง เสริมเติมด้วยสีสันและความเข้าใจจากจังหวะท่วงท่า ความหนักเบาของเสียง ยิ่งมีผลทำให้ผู้รับพึงเกิดอารมณ์คล้อยตามและความรู้สึกร่วมได้เป็นอย่างดีตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ดังนั้น สื่อจึงมีผลต่อการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้คนได้มากทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งยังไม่มีวุฒิภาวะในการเลือกรับอาจเกิดพฤติกรรมที่เลียนแบบอย่างตามสื่อต่าง ๆ ได้ เพราะสื่อมวลชนมีการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวางมากมายทั้งที่เป็นประโยชน์และโทษ

สมควร กวียะ (2540, อ้างถึงใน ชัดติยา กรณสูตร, 2547)เห็นว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเสนอสิ่งต่าง ๆ มาก แต่มักอ่อนด้อยในการส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม ดังนั้น สื่อควรเน้นที่ความรับผิดชอบต่อสังคมในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมอุดมการณ์รับใช้สังคม ดูแลสอดส่องอันตรายที่จะเกิดในสังคม ให้ความรู้เชิงสร้างสรรค์แก่ประชาชน ช่วยสนับสนุนการพัฒนาในด้านจริยธรรม ศีลธรรมของคนในสังคมให้มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของคนใน

สังคม สื่อมวลชนจึงมีความสำคัญมากในการเสนอเนื้อหาความรู้ และการเสนอแนวคิดต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจและการตีความสารโดยผู้รับสารก็มีความสำคัญมากเช่นกัน ผู้รับสารมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ทศนคติ หรือความรู้สึกนึกคิด เนื่องจากผู้รับสารจะมีการเลือกใน 4 ด้าน คือ 1) เลือกแสวงหาข่าวสาร ซึ่งให้ผลตอบแทนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุน 2) เลือกเปิดรับและเลือกสนใจเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับความรู้ ทศนคติ ความเชื่อ หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของตน 3) เลือกรับรู้และตีความตามความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อของตนเอง 4) เลือกจดจำเฉพาะข่าวสารตามความต้องการ ความสนใจ ทศนคติและความเชื่อของตน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า สื่อมวลชน หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละคร และหนังสือ เป็นต้น ที่คนในสังคมได้รับรู้แล้วนำมาเป็นแบบอย่างหรือเลียนแบบในการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านต่าง ๆ นี้ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาสื่อมวลชนเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคมในการศึกษาครั้งนี้

2.5 การได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม

สถาบันศาสนาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการการขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมายของสังคม การได้รับการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมจากตัวแทนสถาบันศาสนา เช่น วัด พระสงฆ์ องค์กรต่าง ๆ จึงเป็นการได้รับการขัดเกลาเหมือนกัน พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่ง และเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคมที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และยังมีสถาบันการศึกษาและองค์กรที่ให้การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่เด็กเล็กไปจนถึงผู้สูงอายุในสังคม เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และในระหว่างปิดภาคการศึกษามหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งได้มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ระยะเวลาการจัดอบรมในช่วงเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม โครงการนี้ได้รับริเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 มีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ จากการติดตามผลการดำเนินการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจระหว่างปี พุทธศักราช 2530 จำนวนผู้ผ่านการบรรพชา-อบรม 59,479 คน ในปีต่อมามี 41,000 คน และมี 37,000 คน ตามลำดับ และในปี พุทธศักราช 2533 มีจำนวนผู้ผ่านการบรรพชา-อบรม 47,651 คน การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมที่สถาบันทางพุทธศาสนาได้จัดโครงการขึ้นเพื่อต้องการที่จะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมภายในสังคม ซึ่งมีรูปแบบการขัดเกลาลากหลายรูปแบบในปัจจุบันนี้ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ค่ายพุทธบุตร - ค่ายพุทธธรรม และศูนย์ปฏิบัติธรรม เน้นการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีหมู่มีมาก เน้นคุณธรรมใน

สังคม เช่น การช่วยเหลือ การไม่เบียดเบียนกัน ตลอดจนถึงเรื่องศีลธรรมอันดีงามในสังคม และ
ยังเน้นเรื่องของความมีสติรอบคอบในการดำรงชีวิต (จารุณี ถาวรเรืองฤทธิ์, 2545)

ระพิน ชูชื่น (2533, อ้างถึงใน พิศาล แซ่มโสภา, 2539) พบว่า การสั่งสอน
อบรมทางด้านจริยธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ส่วนมากเคยเข้ามาสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรม
แก่นักเรียนในโรงเรียน และพระสงฆ์ให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
วิธีการสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์ ส่วนมาเข้ามาเป็นครูสอนจริยศึกษาประจำโรงเรียน รองลงมา
คือ เป็นวิทยากรรับอาราธนามาแสดงธรรมเทศนา หรือแสดงปาฐกถาธรรมในโรงเรียนตามโอกาส
พิเศษ และการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
ภายในสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุดคือ รายการตอบปัญหาทาง
จริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน รองลงมาคือ โครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน

ในขณะเดียวกันสถาบันทางศาสนาได้มีบทบาทสำคัญในการอบรมจิตใจของเด็ก
และผู้ใหญ่ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เคารพกฎหมายบ้านเมือง ไม่เบียดเบียนหรือทำความเดือดร้อน
ให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาและการสงเคราะห์สังคมด้วย สำหรับ
พระสงฆ์ในประเทศไทย มีหน้าที่ในการพัฒนาและส่งเสริมให้คนมีความเจริญอกงามทั้งภายใน
ตนเอง ในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สถาบันศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน
เป็นศูนย์รวมใจ เพราะประเพณี วัฒนธรรม คุณธรรม ศีลธรรมล้วนเกิดจากศาสนาเป็นส่วนใหญ่
โดยหน้าที่หลักของสถาบันศาสนามีการแนะนำสั่งสอน เผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนได้ยึดถือ
ปฏิบัติเพื่อให้เกิดต่อชีวิต สังคม และประเทศชาติให้มากที่สุด มีคนในสังคมให้เป็นคนดี ซึ่ง
สถาบันศาสนาในปัจจุบันก็มีการจัดการศึกษาที่เป็นทางการมากขึ้น เป็นองค์การการศึกษาที่เน้น
การพัฒนาบุคคลที่เข้ามาบวชเรียนได้ศึกษาหลักธรรม ศีลธรรมเบื้องต้นอันเป็นการศึกษาเพื่อ
รักษาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดีของสังคม เน้นการธำรงคำสอนของศาสนาเอาไว้ไม่ให้สูญหายและ
ให้ออกาสทางการศึกษาแก่ลูกหลานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กให้ดีขึ้น และเน้นการจัด
การศึกษาเพื่อปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของวัด พระสงฆ์ ศาสนา และให้ประชาชนเข้ามา
ศึกษาหลักธรรมในวัด และสถาบันศาสนายังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา รับฟังปัญหาของคนใน
สังคมแล้วนำมาแก้ไขช่วยเหลือสังคม ในขณะเดียวกันยังมีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนในรูปแบบ
ต่าง ๆ ตามศักยภาพของตนเอง เช่น จัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท เป็นผู้นำในการ
รวมกลุ่มเพื่อพัฒนาจิตใจ พัฒนาอาชีพ และสร้างสาธารณูปโภคแก่ชุมชน เป็นต้น สถาบันศาสนา
จึงมีความสัมพันธ์กับคนในสังคมหลายด้าน จึงมีส่วนในการขัดเกลาคนในสังคมให้มีศีลธรรม มี
พฤติกรรมที่เหมาะสม ถูกต้องตามกฎหมายของสังคมและประเทศชาติ (พระธรรมกิตติวงศ์,
2546)

และอีกอย่างหนึ่งสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนก็ยังมีส่วนปลูกฝัง ส่งเสริม และ
พัฒนาลูกหลานที่เข้าไปศึกษาเล่าเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี โดยครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วน
ร่วมในการจัดการศึกษาช่วยเหลือให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น การเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

สังเกตพฤติกรรมของเด็กตลอด มีการประสานกับอาจารย์ฝ่ายปกครองให้มีการแจ้งข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนให้ผู้ปกครองได้รับทราบเพื่อร่วมหาทางแก้ไขและป้องกันต่อไป หรือมีการอบรมก่อนเข้าห้องเรียน นอกจากจะคอยดูแลความปลอดภัยของนักเรียนแล้ว ครูก็ยังคอยชี้แนะสิ่งที่ถูกที่ควรให้กับนักเรียน โรงเรียนก็ต้องสร้างระเบียบวินัยสร้างกฎระเบียบต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามไปในแนวเดียวกัน ครูต้องมีส่วนร่วมในการคอยอบรมชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนตามระเบียบในโรงเรียน และวิธีการที่จะให้นักเรียนมีระเบียบวินัยได้นั้นต้องอาศัยศีลธรรมในการเสริมสร้างเพื่อให้รู้จักบาปบุญคุณโทษที่เกิดจากความประพฤตินักเรียนเอง สถานบันการศึกษาจึงมีส่วนในการขัดเกลาคนให้มีศีลธรรม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคมอีกด้วย (พระมหาจำลอง พันทุม, 2549)

กล่าวโดยสรุป สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาจึงเป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ สติปัญญา การแก้ปัญหาสังคม และยังมีหน้าที่ขัดเกลาให้คนในสังคมมีคุณธรรมและจริยธรรมในการแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ออกมาต่อสังคม มีทั้งการพัฒนาด้านจิตใจ ความรู้สึก สติปัญญา และความเป็นระเบียบวินัยอีกด้วย

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า การได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การได้รับอบรมในสิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติอันส่งผลให้เกิดคุณงามความดีจากพระสงฆ์ ครูพระสอนศีลธรรม ครู ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาการได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านสังคมในการศึกษาครั้งนี้

3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา

การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมเช่นใดเช่นหนึ่งบุคคลต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน และหาทางหลีกเลี่ยงไม่ให้มีพฤติกรรมที่ผิดกฎเกณฑ์ของสังคม ดังนั้นความรู้จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้เรามีพฤติกรรมต่าง ๆ (Bloom, 1956 อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544) ซึ่งได้มีนักวิชาการและผู้วิจัยหลายท่านที่ให้ความหมายของความรู้ เช่น Bloom (1956, อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544) ให้ความหมายความรู้ คือ ความรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะหรือเรื่องทั่วไป ระลึกถึงวิธีการ กระบวนการ หรือสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ในด้านความรู้นั้น ย้ำในเรื่องความจำและความรู้ยังเป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ หรือรายละเอียดต่าง ๆ ที่เก็บสะสมไว้ และยังสอดคล้องกันกับ The Lexicon Webster Dictionary (1977, อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้า ประสบการณ์ หรือจากรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ส่วนการศึกษาของประภาเพ็ญ สุวรรณ (2536) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นความสามารถในการจำ หรือระลึกได้ซึ่งรวมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับมา เช่น ความรู้เฉพาะอย่าง ความรู้เกี่ยวกับวิถีทาง และการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวคิดและโครงสร้าง ความรู้เกี่ยวกับหลักการและข้อสรุปทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง และยังสัมพันธ์กับ

การศึกษาของ อนงค์ ชีระพันธุ์ (2544) ให้ความหมายความรู้ไว้ว่า เป็นการระลึกในข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่ได้จากการศึกษา หรือประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับและสะสมไว้ ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมขั้นต้น

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การระลึกในสิ่งเฉพาะ หรือทั่วไป อันเป็นกฎเกณฑ์และโครงสร้างที่ได้จากการศึกษา การรับรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้

ในขณะเดียวกัน Bloom (1956, อ้างถึงใน อนงค์ ชีระพันธุ์, 2544) ได้แบ่งระดับของความรู้ออกเป็น 6 ระดับ โดยเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหาพฤติกรรมที่ยากดังนี้ คือ 1) ความรู้ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับความจำได้หรือระลึกได้ 2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากความรู้มาก่อนจึงเกิดความเข้าใจจะแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ และคาดคะเน 3) การนำไปใช้ (Application) เป็นการนำเอา ทฤษฎี วิธีการ กฎเกณฑ์และแนวคิดต่าง ๆ ไปใช้ 4) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการจำแนก ภาพรวมออกเป็นส่วนย่อย ๆ แต่ยังมองเห็นความสัมพันธ์อย่างชัดเจนระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถของบุคคลในการรวบรวมส่วนย่อยต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างใหม่ มีความชัดเจนและมีคุณภาพสูง และ 6) การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าโดยมีเกณฑ์และมาตรฐานเป็นเครื่องช่วยประกอบวินิจฉัย

และอีกอย่างหนึ่งการวัดความรู้เป็นการวัดสมรรถภาพของสมอง หรือความจำได้ เหมือนกับ กมลา วัฒนยิ่งเจริญชัย (2541) ได้กล่าวว่า การวัดความรู้เป็นการวัดสมรรถภาพ สมองด้านการระลึกได้ของความจำ และความเข้าใจ ระดับความสามารถขั้นความรู้ ความเข้าใจ เป็นความสามารถที่เกี่ยวกับการระลึกได้หรือการจำได้ถึงเรื่องราวที่เคยเรียนรู้แล้ว ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ ส่วนระดับความเข้าใจนั้น เป็นความสามารถในการใช้ กระบวนการทางความคิดในการนำข้อมูลความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ มาทำให้มีความหมายขึ้น ซึ่งกระบวนการทางความคิดในขั้นนี้เกี่ยวกับความสามารถในการตีความและขยาย ความ ซึ่งความสามารถเหล่านี้ต้องใช้กระบวนการทางความคิดที่ไกลกว่าความจำเป็น และการระลึกถึงความรู้ต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัด ความรู้ตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือวัดความรู้ที่นิยมใช้กัน มากคือ แบบทดสอบ และเป็นแบบทดสอบที่แบ่งตามลักษณะการตอบ โดยแบ่งเป็นประเภท คือ 1) แบบทดสอบปฏิบัติ (Performance Test) เป็นการทดสอบด้วยการปฏิบัติลงมือกระทำจริง ๆ เช่น การแสดงละคร การช่างฝีมือ การพิมพ์ดีด เป็นต้น 2) แบบทดสอบเขียนตอบ (Paper-Pencil) เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งใช้กระดาษและดินสอหรือปากกาเป็นอุปกรณ์ช่วย ตอบ ผู้ตอบต้องเขียนทั้งหมด และ 3) แบบทดสอบปากเปล่า (Oral Test) เป็นการทดสอบที่ใช้ผู้ตอบพูดแทนการเขียน เป็นการพูดคุยระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ เช่น การสอบสัมภาษณ์ (บุญ ธรรม กิจปริดาภิสิทธิ์, 2535)

การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม จะต้องมาจากการมีความรู้ในเรื่อง ข้อบัญญัติทางศาสนาที่เพียงพอและสามารถนำความรู้ ความเข้าใจไปใช้ให้เกิดผลในการดำเนินชีวิตประจำวัน ข้อบัญญัติทางศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญในการวางรากฐานในเรื่องความประพฤติของคนในสังคม และเป็นมาตรการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้นความรู้เรื่อง ข้อบัญญัติทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนได้เข้าใจกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตในสังคมของตนเอง ต่อผู้อื่น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาข้อบัญญัติทางศาสนาที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและแหล่งศึกษาในจังหวัดขอนแก่นที่มีองค์กรที่คอยส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรมให้กับคนในสังคมได้เรียนรู้เพื่อที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนดีในสังคม

ข้อบัญญัติทางศาสนา ได้แก่ เบญจธรรม คือ 1) เมตตากรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น สัตว์อื่น ต้องการให้เขาอยู่เป็นสุขและเมื่อเห็นเขาประสบความทุกข์ เตือนรื้อนก็พลอยห่วงใจไปด้วย คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ตลอดเวลา ธรรมข้อนี้ที่จะทำให้มนุษย์เลิกอาฆาตพยาบาทจองเวรและล้างผลาญชีวิตกันได้ เป็นเหตุให้เบียดเบียนกันไม่ลง การฆ่ากัน การทรมานกันก็จะไม่มีเกิดขึ้น เพราะจิตใจมีความเมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน 2) สัมมาอาชีวะ คือ ความพากเพียรพยายามเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ความมีอาชีพสุจริต ธรรมข้อนี้เป็นเหตุให้มนุษย์ผู้ปฏิบัติตามละเว้นมิจฉ้อฉล ละความมั่งง่ายและมักได้เสียโดยมากคำนึงถึงคุณภาพของความเป็นคนของคน สามารถขจัดความบีบคั้นทางใจอันเกิดจากความยากจนลงเสียได้ เมื่อมีอาชีพสุจริตชอบธรรมแล้วก็สามารถควบคุมจิตใจมักได้ของตนได้ ทำให้เกิดใจกรรม ลักขโมย ปล้น เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่นไม่ลง 3) กามสังวร คือ ความสำรวมในกามคุณเกินขอบเขต ธรรมข้อนี้เป็นเหตุให้มนุษย์ไม่หมกมุ่นอยู่ในกามคุณจนถึงทำลายน้ำใจผู้อื่น เป็นเหตุไม่ให้เกิดพฤติกรรมทางเพศที่ผิดจารีต ประเพณี เช่น การช่มชู้ การโอบกอดในที่สาธารณะ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร 4) สัจจะ คือ ความซื่อตรง ความสัตย์ กิริยาที่ประพฤติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาทางกาย วาจาเป็นคนตรง ธรรมข้อนี้เป็นเหตุให้มนุษย์มีความเที่ยงธรรม ซื่อตรง มีความจริงใจต่อผู้อื่น มีความจงรักภักดีในเจ้านายของตน ต่อผู้มีอุปการะ เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ อันจะเป็นเหตุให้ไม่โกหกมดเท็จ ไม่หลอกลวง ไม่ทำลายประโยชน์ของบุคคลอื่นแต่เป็นคนตรงไปตรงมา รักความยุติธรรม 5) สติ สัมปชัญญะ คือ ความมีสติรอบคอบตรวจตรา ไม่เลินเล่อเผลอตัวทั้งก่อนทำ และหลังทำ พุท คิด พฤติกรรมของผู้มีสติสัมปชัญญะประจำตัวเองจนกลายเป็นนิสัย เช่น พิจารณาด้วยปัญญาแล้วบริโภคอาหาร รู้จักประมาณ รู้จักคุณโทษของอาหารที่บริโภค ไม่เผลอเผลอในการทำงาน มีความรอบคอบ ระหวั่นหัว ระหวั่นหลัง มีสติกำกับในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น เป็นเหตุให้มนุษย์พิจารณาสິงต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งเสพติดให้โทษด้วยความรอบคอบ สามารถมองเห็นคุณและโทษที่จะพึงเกิดขึ้นแก่ตัวเอง แก่การทำงานและแก่ทรัพย์สินจากสิ่งเสพติดเหล่านั้น อันเป็นเหตุให้มนุษย์งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยหรืออบายมุขอันก่อให้เกิดความเสื่อมและเสียหายต่อตนเองและสังคม (ไสว มาลาทอง, 2542) เมื่อรู้เรื่องข้อบัญญัติแล้วจะเกิดความเข้าใจตามมา

ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความรู้ บุคคลสามารถเกิดความรู้ และแสวงหาความรู้และนำความรู้ไปใช้หลายระดับ การที่คนเรามีความรู้ที่ต่างกันย่อมส่งผลต่อการมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่น่าไปสู่ความเข้าใจ เมื่อมีความเข้าใจที่ถูกต้องจะสามารถนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในสังคม และอีกอย่างหนึ่งในส่วนของศาสนายังต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเพราะศาสนาสอนคนให้มีเหตุผล คิดก่อนทำ แต่ในขณะที่เดียวกันสัญชาตญาณความกลัวของคนย่อมมีกันทุกคน ดังนั้นความเชื่อในบาป-บุญ จึงส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมได้ปฏิบัติตามข้อบัญญัติทางศาสนาที่ได้บัญญัติไว้

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา หมายถึง การระลึกในสิ่งเฉพาะหรือทั่วไป อันเป็นกฎเกณฑ์และโครงสร้างที่ได้จากการศึกษา การรับรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้เกี่ยวกับข้อบัญญัติทางศาสนาที่เป็นข้อปฏิบัติ ได้แก่ เบญจธรรมของศาสนาพุทธ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนาเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการวิจัยครั้งนี้

4. แนวคิดเกี่ยวกับเบญจธรรม

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม 5 ประการ เป็นธรรมคู่กับศีล 5 หรือเบญจศีล กล่าวคือคนที่ได้ชื่อว่าเป็นคนดีนั้นมิใช่เป็นเพียงผู้ที่มีศีลอย่างเดียวเท่านั้น ในพระบาลีที่แสดงคุณของกัลยาณชนกล่าวไว้ว่า คือคนดีผู้มี “ศีลธรรม” ผู้เว้นตามข้อห้ามที่บัญญัติไว้เรียกว่า “ผู้มีศีล” และผู้มีศีลนั้นจะถือว่าเป็นผู้มีธรรมทั้งหมดนั้นหาได้ไม่ คนที่เป็นกัลยาณชนจึงเป็นคนที่มีกัลยาณธรรมด้วย เบญจธรรมจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กัลยาณธรรม” แปลว่า “ธรรมอันงาม” คือเป็นคุณธรรมที่อบรมและตกแต่งจิตใจให้งาม สร้างนิสัยที่ดี (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, 2528) ตามความหมายของเบญจธรรม เป็นพื้นฐานที่มีแบบแผนในการดำเนินชีวิต เป็นแม่บท และเป็นหัวหน้าของกัลยาณธรรมทั้งหลาย ฉะนั้น เบญจธรรมจึงเป็นข้อสำหรับปฏิบัติเบื้องต้นในการทำความดีของทุกคนในทุกศาสนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจกัลยาณธรรม หมายความว่า ธรรมอันงามเป็นเครื่องรักษาจิตใจให้งาม สร้างเสริมอุปนิสัยที่ดีและอ่อนโยน ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ คือ

4.1 เมตตากรุณา

เมตตา คือ ความคิดปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กล่าวคือ เมื่อตนได้รับความสุขแล้ว ก็อยากให้คนอื่นได้รับความสุขบ้าง คุณธรรมข้อนี้เป็นเหตุที่ทำให้คนเราคิดที่จะแผ่ความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน คิดจนเจือเกื้อกูล เมื่อมีความพลั่งพลาดต่อกันก็ให้อภัยไม่ถือโทษ เช่น มารดาบิดามีเมตตารักใคร่ในบุตรธิดา ต้องการให้บุตรธิดามีความสุข ความเจริญ ไม่ถือโทษที่บุตรธิดากระทำความผิดพลาดและพร้อมที่จะให้อภัยอยู่เสมอ และคนในสังคมตั้งความรู้สึกรปรารถนาที่จะให้คนและสัตว์ทั้งหลายอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน

ให้แต่ละชีวิตมีความสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน เพราะว่าคนเรานั้นต้องการความสุขไม่ต้องการความทุกข์ฉันทิ คนอื่นสัตว์อื่นก็มีความรู้สึกมีความต้องการฉันทิเหมือนกัน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้สร้างความรู้สึกลักษณะนี้ให้สัตว์ทั้งหลาย เพื่อไม่ให้มีเวรภัยซึ่งกันและกัน อย่างน้อยที่สุดแม้สัตว์เหล่านั้นยังมีเวรภัยกันอยู่ แต่จะไม่มีเวรไม่มีภัยกับเราเพราะเราไม่มีเหตุ เมื่อระลึกจนจิตสงบอยู่ในอารมณ์มีเมตตาเป็นกรรมฐานนี้ ความเยือกเย็น ความสะอาด ความบริสุทธิ์ก็จะปรากฏขึ้นแก่จิต จิตจะมีความสงบ ไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจความโกรธ ความพยาบาท เป็นต้น เมตตา หรือความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นสัตว์อื่น อยากให้บุคคลอื่นสัตว์อื่นเป็นสุข การทำ การพูดของผู้มีจิตเมตตานี้ย่อมปราศจากโทษ ไม่เป็นไปเพื่อประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขโดยส่วนเดียว เพราะผู้มีจิตใจปราศจากอาฆาต พยาบาท เบียดเบียน เมื่อมีจิตหวังดีพูดและทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่มีใครโกรธหรือเกลียดถึงกับตั้งตนเป็นศัตรูปองร้าย จะมีแต่บุคคลที่มุ่งหวังดี รักใคร่นับถือ เพราะมนุษย์เรามีน้ำใจมุ่งจะทำดีต่อกันมากกว่าที่จะคิดร้ายต่อกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งทำดีต่ออีกฝ่ายหนึ่งก็ย่อมรักใคร่ทำดีตอบบ้างเป็นธรรมดา (ทรงวิทย์ แก้วศรี, 2530)

ทางที่จะแสดงเมตตาต่อกันมี 3 ทาง คือ 1) ทางกาย ได้แก่ ช่วยทำประโยชน์สุข ปลดปล่อยทุกข์ผู้อื่นด้วยกาย เช่น ช่วยทำกิจของเขาให้สำเร็จประโยชน์สุขแก่เขา เป็นต้น 2) ทางวาจา ได้แก่ ช่วยแนะนำตักเตือนห้ามปรามให้เขาเว้นชั่วและทำดี เป็นต้น 3) ทางใจ ได้แก่ ตั้งจิตคิดไม่เบียดเบียนเขา ปรารถนาความไม่มีเวรไม่มีภัยแก่เขา หวังความสุขสวัสดีแก่เขา ตั้งใจช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่เขา เป็นต้น เมื่อคนเรามีเมตตาต่อกันอย่างนี้ ความอาฆาตพยาบาทกันย่อมไม่มี ความปองร้ายหมายผลาญกันย่อมไม่มี ความทุกข์ความเดือดร้อนหรือภัยอันตรายที่เกิดจากคนก็เป็นอันไม่มีไปด้วย จะมีแต่ความสุขความสดชื่นร่มเย็นตลอดไป (กรมการศาสนา, 2521)

ส่วนคำว่า กรุณา คือ ความสงสารปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นปราศจากความทุกข์ตรึงกันข้ามกับวิหิงสาอันได้แก่ความคิดเบียดเบียน ความรู้สึกข้อนี้อาศัยในกรณีของคนอื่นเขากำลังประสบความทุกข์ ความวิบัติอยู่ คือเมื่อเห็นทุกข์เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นก็พลอยหวนไหวสงสาร เป็นเหตุให้คิดช่วยเหลือให้เขาหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นเบื้องต้น ความกรุณานี้จัดอยู่ในคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าข้อหนึ่งบรรดาพระคุณ 3 ข้อ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระกรุณาคุณ เป็นคุณธรรมยิ่งใหญ่ที่เป็นตัวช่วยกระตุ้นให้พระพุทธองค์ทรงออกประกาศสัจธรรมโปรดเวไนยสัตว์ ช่วยให้คนและสัตว์พ้นจากทุกข์เพราะเกิดแก่เจ็บตาย และจากสารัตถะสำคัญของกรุณาและรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่า กรุณา คือ ความสงสารเอ็นดู มีจิตใจหวนไหว เห็นผู้อื่นตกทุกข์ ใครจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ เช่น เห็นคนตกน้ำ เห็นคนถูกไฟไหม้บ้าน เห็นคนเจ็บป่วยตลอดจนแม้แต่สัตว์ดิรัจฉานที่ตกอยู่ในความลำบากก็มีความสงสาร ความกรุณา มีความทุกข์ของคนอื่นเป็นอารมณ์ คนมีน้ำใจกรุณาย่อมเกิดความสะเทือนใจ อยากช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก เมื่อมีทางช่วยเหลือได้ก็ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ แม้สุดวิสัยที่จะช่วยได้ก็มี ความรู้สึกสงสาร (ปิ่น มุทุกันต์, 2521) ดังนั้น ความเมตตากรุณาเป็นธรรมดงามต้องเป็นคน

ฉลาดและรู้วิธีที่จะแสดงออกจึงจะไม่มีโทษและประโยชน์ การแสดงควมมีเมตตากรุณาแก่ผู้หนึ่ง ไม่ควรทำลายประโยชน์ของคนส่วนมาก เช่น ช่วยเหลือผู้ร้าย เป็นต้น ฉะนั้น การแสดงเมตตา กรุณาต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะย่อมอำนวยผลดี มีประโยชน์แก่ผู้ประกอบและผู้ได้รับ (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เสียงเชียง, 2538)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า เมตตากรุณา หมายถึง ความรัก ความปรารถนา ตีต่อผู้อื่น สัตว์อื่น ต้องการให้เขาอยู่เป็นสุขและเมื่อเห็นเขาประสบความทุกข์ เดือดร้อนก็พลอย ห่วงใจไปด้วย คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์เลิกการอาฆาตพยาบาทจองเวรและ ล้างผลาญกันได้ เป็นเหตุให้ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ฆ่า ไม่ทำร้ายกัน และทำให้คนมีความ เสียสละ

4.2 สัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ คุณธรรมข้อนี้อุดหนุนผู้มีศีลให้ สามารถรักษาศีลให้มั่นคง การทำมาหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบนั้นหมายถึงการแสดงหาปัจจัย 4 หรือเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ มาเลี้ยงตนและครอบครัว ควรแสดงหาโดยชอบด้วยศีลธรรม กฎหมาย และขนบธรรมเนียมอันดีงาม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พุทธศาสนาให้ ละเว้นอาชีพ 5 อย่าง เรียกว่า มิจฉาชีพ ได้แก่ 1) คำขายศัตราวุธ 2) คำขายมนุษย์ 3) เลี้ยง สัตว์ไว้ฆ่าเอาเนื้อขาย 4) คำขายน้ำเมาและยาเสพติดให้โทษ 5) คำขายยาพิษ นอกจากนั้น จะต้องประกอบด้วยกิริยาที่ประพฤติดุจธรรมในการเลี้ยงชีพอีก 3 ประการ คือ 1) ความประพฤติ เป็นธรรมในกิจการ ได้แก่ การทำกิจการต่าง ๆ ด้วยความสุจริต มีอุตสาหะเอาใจใส่ ทำงานด้วยความ ตั้งใจที่จะทำให้การงานนั้นสำเร็จด้วยดี ไม่บิดพลิ้วหลีกเลียงงานที่ทำนั้น เข้า-ออกที่ทำงานตรง เวลา มีความรับผิดชอบในงานที่ตนเองทำ 2) ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล ได้แก่ เป็นคนซื่อตรง ไม่หลอกลวงเขา เช่น พ่อค้า แม่ค้าเมื่อตั้งราคาสินค้าไว้เท่าใด ก็ขายสินค้าตามราคาดังนั้นแก่ลูกค้า ไม่ถือโอกาสขึ้นราคาเมื่อเห็นว่าลูกค้าเป็นคนแปลกหน้าหรือมีฐานะการเงินดี ให้บริการด้วยความ จริงใจ ไม่เห็นแก่ได้ ไม่หวังกำไรหรือผลประโยชน์มากเกินไป 3) ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ ได้แก่ เมื่อรู้ว่าเป็นของไม่จริง ก็ไม่หลอกลวงเขาว่าเป็นของจริง ต้องพูดตามที่เป็นจริง เช่น พ่อค้า แม่ค้าเมื่อนำของเลียนแบบของจริงมาขาย เมื่อมีลูกค้ามาซื้อของสิ่งนั้นก็ต้องบอกลูกค้าตามความ เป็นจริงว่าเป็นของเลียนแบบ ไม่หลอกลวงลูกค้าว่าเป็นของจริง (พระมหาวรพงษ์ บุญบัน, 2544) ผู้จะเลือกการงานควรเว้นการงานที่ปราศจากโทษ แม้จะทำให้ได้ทรัพย์มากก็ตาม ทรัพย์ ที่เกิดจากการงานที่มีโทษ ไม่ให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ นอกจากนั้น การงานที่ต้องเสี่ยงโชค เช่น การพนัน ก็ไม่ควรจะเลือกเอา เพราะจะเป็นเหตุทำให้เกิดการสูญเสียทรัพย์ แม้ทรัพย์ที่ได้มาก็ไม่ คงทนถาวรเพราะเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ 1) เป็นของที่ได้มาง่าย ความเสียดายน้อย จึงจ่าย่าย เก็บไม่ค่อยอยู่ 2) ความอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด ได้มาแล้วก็อยากได้อีก ดังนั้น ควรเลือกงานที่ต้อง ใช้ความรู้ความสามารถจึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และรักษาทรัพย์ไว้ได้ แม้ได้ทรัพย์น้อยก็ไม่ ท้อ มีความอุตสาหะ พยายามอดออมอดทนในการใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีพ เรียกว่า อาชีวาปาริสุทธศีล

คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นหลักการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ไม่ประกอบการทำงานทุจริต ไม่ทำงานที่ผิดกฎหมาย แต่เป็นคนมีความขยันหมั่นเพียร ไม่เลือกงาน เรียนรู้งานและพัฒนางานที่ทำอย่างดiligent มีความซื่อสัตย์ในอาชีพของตน พึงมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) ต้องเป็นการทำงานหรือประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ก่อเวรหรือสร้างความเสียหายแก่ส่วนรวม 2) ต้องเป็นการทำงานหรือประกอบอาชีพที่ช่วยแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตหรือสร้างสรรค์สังคมด้านใดด้านหนึ่ง เป็นงานที่ช่วยให้ได้ปัจจัยมาเลี้ยงชีวิตด้วยกำลังกาย สติปัญญาและความสามารถของตน 3) ต้องเป็นการทำงานหรือประกอบอาชีพที่จะช่วยพัฒนาชีวิตของตนให้ก้าวหน้าทั้งทางกาย วาจา จิตใจ ปัญญา และอารมณ์ ไม่ทำลายคุณค่าแห่งชีวิต และสุขภาพ สร้างความภาคภูมิใจ (พระธรรมปิฎก, 2540)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า สัมมาอาชีพะ หมายถึง ความพากเพียรเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ การมีอาชีพสุจริต ละเว้นมิฉ้อฉลและความมั่งง่ายและมักได้เสีย โดยมาคำนึงถึงคุณภาพความเป็นคนของคน สามารถจัดความบีบคั้นทางใจอันเกิดจากความยากจนลงเสียได้ เมื่อมีอาชีพสุจริต สามารถควบคุมใจมักได้ทำให้ไม่เกิดการลักขโมย จี้นั่น เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่เล่นการพนัน

4.3 กามสังวร

กามสังวร แปลว่า ความสำรวมในกาม หมายถึง กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติกามมากในกามคุณ คุณธรรมข้อนี้จำแนกตามเพศของบุคคลเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 สหการสันโดษ กล่าวถึงชายที่มีภรรยาแล้ว จะต้องมีความยินดีหรือพอใจเฉพาะภรรยาของตน ไม่ผูกพันสมัครรักใคร่กับหญิงอื่น ช่วยกันหาเลี้ยงชีพ ไม่ละทิ้งกัน เลี้ยงดูกัน ชายผู้ไม่สันโดษในภรรยาของตน เทียวชุกชนคบหาหญิงแพศยา แม้จะไม่ใช่กาเมสุมิจจารา แต่ก็ยอมให้โทษแก่ตนเองทั้งเป็นการเสียทรัพย์ เป็นบ่อเกิดแห่งโรคต่าง ๆ และเป็นอันตรายต่อตนเอง เพราะหญิงเหล่านั้นมีความรักใคร่กับชายหลายคน ทำให้เกิดการหึงหวงกันขึ้น เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท ทำอันตรายแก่กันได้ สุดท้ายเป็นอันต้องเสียชีวิตเพราะความหึงหวง ส่วนประเภทที่ 2 ปติวัตร กล่าวถึงหญิงที่มีสามีแล้ว ต้องเอาใจใส่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ผู้เป็นภรรยาพึงกระทำต่อสามี และผูกสมัครรักใคร่ต่อสามีตนเท่านั้น ไม่ควรมีใจไปคิดผูกพันกับชายที่ไม่ใช่สามีตน ส่วนหญิงที่ยังไม่มีสามีก็ควรประพฤติตนเป็นกุลสตรี ไม่ทำตนให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีของผู้หญิง ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่เพศและวัย

คุณธรรมข้อนี้จึงเป็นการฝึกหัดตัวเองให้เป็นที่มีความอดกลั้นยับยั้งใจไม่ให้กระทำความผิด ไม่ประพฤตินอกวิสัยประเพณี เช่น การชมส่อลามก การทำอนาจารต่อสาธารณชน เป็นต้น ไม่ชมเชยทางเพศ จริใจต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทริยสังวรศีล เป็นหลักการพัฒนาตนเองไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รู้จักรับเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วนำไปสู่การประพฤติให้เกิดเป็นประโยชน์และถูกตามครรลองคลองธรรมให้มากที่สุด

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า กามสังวร หมายถึง การระมัดระวัง การยับยั้ง ควบคุมตนเองไม่ให้กระทำความผิด ไม่ประพฤตินอกกริต เช่น การชมสือลามก เป็นต้น ไม่ประพฤติเสียหายในเรื่องชู้สาว รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองก่อนที่จะกระทำการใดลงไป ไม่ลุ่มหลง ในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

4.4 สัจจะ

สัจจะ แปลว่า ความจริง หมายถึง ความจริงใจ ซื่อตรง ไม่คดโกง มีความสัตย์ทั้ง คำพูดและการกระทำ กิริยาที่ประพฤติดนเป็นคนตรงพึงเห็นได้จาก 1) ความเป็นผู้เที่ยงธรรม อันประกอบไปด้วยความประพฤติเป็นธรรมในกิจการอันเป็นหน้าที่ของตน ไม่ทำภารกิจให้ผิดพลาด ด้วยอำนาจของอคติ 4 ประการ ได้แก่ ลำเอียงเพราะรักใคร ลำเอียงเพราะเกลียดชัง ลำเอียงเพราะหลงผิด ไม่รู้เท่าทัน และลำเอียงเพราะความกลัว 2) ความซื่อตรง อันประกอบไปด้วย ความเป็นผู้มี ความซื่อตรงต่อมิตร ไม่คิดร้ายต่อมิตร ความซื่อตรงต้องเว้นจากโทษ 4 สถาน คือ ต้องไม่ปกกลอกมิตร มีวาจาจริงที่ปราศจากการรับสงเคราะห์ ไม่ประจบสอพลอมิตร และชักชวน ในทางที่ดี และพึงประกอบด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ คือ มีอุปการะเกื้อกูลมิตร ร่วมทุกข์ร่วมสุข ด้วย คอยตักเตือนให้สติแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ และมีความรักใคร่กันจริง 3) มีความ จงรักภักดีในเจ้านายของตน เมื่อยอมยกบุคคลใดให้เป็นเจ้านายของตนแล้ว หรือเคารพต่อ ผู้บังคับบัญชา ครู-อาจารย์ ก็ประพฤติซื่อสัตย์สุจริต แม้ชีวิตก็ยอมสละแทนได้ แม้จะทำกิจการ ใด ๆ ก็ทำด้วยความสุจริตเพื่อประโยชน์แก่คนที่ตนเองเคารพเชื่อฟัง และ 4) ความกตัญญู คือ รู้ อุปการะที่ท่านทำแล้วแก่ตน ไม่แสดงอาการลบหลู่และยกตนเทียบเสมอท่าน รู้จักตอบแทน บุญคุณที่ได้รับจากผู้มีบุญคุณนั้น ข้อนี้หมายถึงเอาเฉพาะบุคคลที่มีคุณต่อตนเท่านั้น

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ การประพฤติ ปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเที่ยงธรรม เที่ยงตรง ซื่อสัตย์ มีความจริงใจต่อผู้อื่น มีความ จงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ ไม่โกหกมดเท็จ ไม่หลอกลวง

4.5 สติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะ คือ ความมีสติตรวจตราไม่เลินเล่อ ตรงกันข้ามกับความประมาท สติคือความระลึกรู้คิดได้ ประกอบด้วยสัมปชัญญะคือความรู้ตัว สติต้องมีสัมปชัญญะกำกับอยู่ ด้วยเสมอจึงเป็นสติที่ถูกต้อง ความมีสติรอบคอบ มีลักษณะพอกำหนดรู้ได้ 4 ประการ คือ 1) รู้จักประมาณในอาหารที่บริโภค คือ อาหารโดยปกติมีประโยชน์ต่อร่างกาย แต่ถ้าบริโภคเกิน ประมาณหรือบริโภคอาหารที่บูดเน่า ย่อมให้โทษต่อร่างกายได้ หรือบริโภคน้อยเกินไปไม่พอกแก่ ความต้องการของร่างกายก็ย่อมทำให้เกิดโทษได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงควรรู้จักประมาณในอาหาร ที่บริโภค บริโภคแต่อาหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย ให้ร่างกายมีสุขภาพพลานามัยพอดี นอกจากนั้นยังควรรู้จักประมาณในการจับจ่ายแต่พอควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ฟุ่มเฟือย

จนเกินไป จึงจะเป็นทางทำให้เกิดความสุขเสมอ 2) ความไม่เลินเล่อในการทำงาน คือ การไม่ทอดทิ้งธุระหรือเพิกเฉย เอาใจใส่หมั่นตรวจสอบในกิจการงานของตนได้ถูกต้องตามสมควรแก่กาลเทศะ ไม่ปล่อยให้การงานค้างค้ำจนเสียประโยชน์ในสิ่งที่พึงได้รับ ผู้ไม่เลินเล่อในการทำงานย่อมส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการประสบผลคือความไพบูรณ์ทั้งลาภ ยศ สุข และสรรเสริญ 3) มีสัมปชัญญะในการประพุดติตัว คือ ผู้ประกอบกิจใด ๆ จำเป็นต้องไตร่ตรองให้เห็นเหตุผลเสียก่อนว่าจะมีคุณหรือโทษ ควรทำหรือไม่ ควรพูดหรือไม่ เมื่อทราบว่ามีคุณประโยชน์แล้วจึงทำและพูดเมื่อทำเช่นนั้นย่อมส่งผลให้ผู้นั้นทำอะไรไม่ผิดพลาดในกิจที่เป็นวิสัยของตน และ 4) ความไม่ประมาทในธรรม คือ ผู้ที่เกิดมาในโลกนี้จะต้องประสบกับความแก่ ความเจ็บ และความตายด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อทราบถึงกฎธรรมดาดังนี้แล้วจึงไม่ควรเลินเล่อในความสุขสำราญ สิ่งสมแต่ในสิ่งที่เป็นบุญ คุณงามความดีทุกอย่าง ที่จะทำให้สามารถนำตนออกจากสิ่งเหล่านี้ เมื่อบุคคลไม่มีความเลินเล่อ และเตรียมตัวป้องกันอย่างนี้แล้วจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาทในธรรม มีความพร้อมในการปฏิบัติกิจการงานของตนหรือสิ่งที่ตนเองรับผิดชอบ และเตรียมตัวป้องกันความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย ความไม่ประมาทเป็นเหตุให้ความดีเกิดขึ้น และให้ความชั่วเสื่อมสิ้นไป เป็นธรรมมีอุปการะมากในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า สติสัมปชัญญะ หมายถึง ความมีสติ การระลึกได้ การรู้ตัวอยู่เสมอว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ มีการควบคุมตนเองให้มีความพร้อม มีสภาพที่ตื่นตัวฉับไวในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ในการตัดสินใจ และในการกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมบนพื้นฐานของการสำรวมรอบคอบ และระมัดระวังไม่ประมาท ไม่เป็นชาติสติเพราะเสพสิ่งเสพติดมีสุรา เมรัย ยาบ้า เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับเบญจธรรมของนักวิชาการ จึงได้กำหนดคำนิยามพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่นของตัวแปรตามในงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

พฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น หมายถึง การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดคุณงามความดีของวัยรุ่นในลักษณะต่าง ๆ ประกอบด้วย

- 1) เมตตากรุณา การแสดงความรักความสงสาร ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- 2) สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพโดยสุจริต อดออมในการใช้จ่าย
- 3) กามสังวร การระมัดระวัง ควบคุมตนเองในเรื่องเพศ
- 4) สัจจะ การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาด้วยความซื่อสัตย์
- 5) สติ สัมปชัญญะ การแสดงออกด้วยความไม่ประมาท รู้จักตนเอง

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลต่อการแสดงออกพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน การได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่

ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตและความคุมตน ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วและจะได้กล่าวต่อไป

5. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประสิทธิภาพของคนอยู่ที่พฤติกรรมของคน ดังนั้นถ้าจะพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ ต้องพัฒนาพฤติกรรมของคนในทางจิตวิทยา นักจิตวิทยากล่าวว่าการที่จะพัฒนาหรือเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้ จะต้องทราบสาเหตุหรือปัจจัยของพฤติกรรมนั้น ๆ แล้วนำสาเหตุหรือปัจจัยนั้น ๆ มาปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีขึ้นในบุคคล จึงจะเป็นการพัฒนาที่ถูกต้องและยั่งยืน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2539) ดังนั้นเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมของวัยรุ่นให้ได้ตรงจุด และนำมาพัฒนาได้ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตลักษณะแต่ละด้าน ครอบคลุมทั้งด้านสาเหตุของพฤติกรรม และทางด้านการพัฒนาการของจิตลักษณะแต่ละชนิด นอกจากนั้นยังเป็นทฤษฎีที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้านกับพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นจิตวิทยาการเรียนรู้พฤติกรรมของคนประเภทหนึ่ง ๆ ให้เป็นคนดี คนเก่ง ควรพัฒนาลักษณะอะไรบ้าง และพัฒนาจากจุดใด ลักษณะของพฤติกรรมหนึ่งจะต้องใช้วิธีการพัฒนาอย่างไร ถึงจะให้ได้ผลดีที่สุด และการวิจัยควรมีลักษณะใด และสมมติฐานอะไรบ้างจึงจะรัดกุมและเข้ามาตรฐานที่สุด (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2539)

ในขณะเดียวกัน ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้กล่าวถึงจิตลักษณะว่า หมายถึงลักษณะทางจิตใจของคนเราที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาขึ้น ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมได้วิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรม คนดี คนเก่ง และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพว่า มีองค์ประกอบทางจิตที่เกี่ยวข้องอยู่ 8 จิตลักษณะ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน และสาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมอีก 5 ด้าน ที่มีความเชื่อมโยงกัน เมื่อนำไปประกอบเป็นภาพต้นไม้แบ่งเป็น 3 ส่วน คือส่วนดอกผล ส่วนลำต้น และส่วนราก

ส่วนราก เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมของคนดีคนเก่ง ลักษณะทางจิตใจ 3 ประการนั้น ได้แก่ 1) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมขั้นสูงได้ 2) ประสพการณ์ทางสังคม คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคม เอาใจเขามาใส่ใจเรา และ 3) สุขภาพจิตดี คือ การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

ส่วนลำต้น เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตใจ 5 ประการ ที่ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีคนเก่งถ้ามีมากในบุคคลใดบุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมของคนดีคนเก่งอย่างสม่ำเสมอแต่ถ้าขาดลักษณะหลายประการมากเท่าใด บุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีคนเก่งได้ ได้แก่ 1) ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีที่สังคมปรารถนามองเห็นคุณประโยชน์ของพฤติกรรมหรือคุณธรรมนั้นเกิดความพอใจ และพร้อมที่จะกระทำหรือยึดคุณธรรมเป็นหลัก

2) เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมและหลักสากลมากกว่าการเห็นแก่ตัว 3) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนให้อดได้ รอได้อย่างเหมาะสม 4) ความเชื่ออำนาจในตน คือ เชื่อผลที่เกิดกับตนว่าเป็นเพราะการกระทำของตน มากกว่าความบังเอิญ โชคเคราะห์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำดีได้ดี ทำชั่วจะต้องได้รับโทษ และ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือความมุ่งมั่นบากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตน

ส่วนดอกและผล หมายถึง พฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง พฤติกรรมการทำงาน พฤติกรรมพลเมืองดี พฤติกรรมพัฒนาสังคม พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมการขยันเรียน

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสามารถอธิบายได้ว่า การที่บุคคลจะเป็นคนดี คนเก่งได้นั้นจะต้องมีลักษณะทางจิต 5 ประการ คือ 1) ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยม 2) เหตุผลเชิงจริยธรรม 3) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน 4) ความเชื่ออำนาจในตน 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเปรียบเสมือนส่วนลำต้นของต้นไม้ที่มีความแข็งแรงเป็นท่อนำเลี้ยงอาหารไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ ส่งผลให้ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้มีความงอกงามสมบูรณ์ต่อไป

5.1 เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้จำแนกลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดี ควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว ควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับอายุระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย 2) ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทศนคติของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทศนคติเชิงจริยธรรมนั้นรวมทั้งความรู้ และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้ากันด้วย และทศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วยสาเหตุหลายประการ 3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลนั้นแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า ผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำต่างกัน และมีระดับจริยธรรมที่แตกต่างกัน และ 4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

ดังนั้นในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น นักจิตวิทยาถือว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงระดับจริยธรรมของบุคคล และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลนั้น (โคเบอร์ก, 1969 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2539) และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งของวัยรุ่น เหตุผลที่กล่าวนี้จะแสดงให้เห็นเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังจากการกระทำต่าง ๆ ของวัยรุ่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเอาเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการศึกษาครั้งนี้

5.2 ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน (Future Orientation)

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2538) ได้ให้ความหมาย ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถที่จะคาดการณ์ไกลและรู้จักบังคับตนเองให้อดได้รอได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องพึ่งพาการควบคุมจากคนอื่น เช่น การรอรับรางวัลใหญ่กว่าในอนาคตแทนรางวัลเล็กน้อยซึ่งได้รับทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือเพียงความพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต คือ การควบคุมบังคับตนเองทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น โดยบุคคลจะต้องสามารถรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนทำความดี แม้ผู้อื่นจะไม่รู้ไม่เห็น ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบัน และอาจถือว่าเป็นลักษณะบุคลิกลักษณะของบุคคลได้

นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธุนาวิน (2539) ยังได้ให้ลักษณะของผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) สามารถคาดการณ์ไกล เห็นความสำคัญของอนาคต และตัดสินใจเลือกกระทำอย่างเหมาะสม 2) หาแนวทางแก้ปัญหาและวางแผนดำเนินการเพื่อเป้าหมายในอนาคต 3) รู้จักการปฏิบัติให้เกิดความอดทนได้รอได้อย่างเหมาะสม และ 4) สามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองเมื่อกระทำไม่เหมาะสม บุญรับ ศักดิ์มณี (2523) กล่าวถึงความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตว่า มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการทำงาน กล่าวคือ ถ้าแต่ละขั้นตอนในการทำงานนั้นมีผลต่อความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของบุคคลในอนาคต ความสำเร็จในแต่ละขั้นจะเป็นแรงจูงใจให้คนพยายามทำงานในขั้นต่อไปให้สำเร็จเพื่อบรรลุเป้าหมายขั้นสุดท้าย และในขณะเดียวกันความล้มเหลวในการทำงานในขั้นต้นก็จะทำให้คนไม่สามารถทำงานในขั้นต่อไปได้ ดังนั้นถ้าลักษณะของงานอาชีพใด ๆ ที่มีลักษณะการทำงานเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง และมีความสำเร็จในขั้นต้นจะช่วยให้คนบรรลุเป้าหมายขั้นสุดท้ายได้ ก็จะสามารถทำให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นมีความพยายามในการทำงานเพื่อที่จะให้เกิดผลดีในอนาคต ซึ่งก็เป็นการฝึกให้คนรู้จักการมุ่งอนาคตนั่นเอง การมุ่งอนาคตเป็นการคำนึงถึงอนาคตและควบคุมพฤติกรรมไปสู่แนวทางนั้น ทำให้บุคคลสามารถปรับวิธีการและเป้าหมายให้ถูกต้องและสัมพันธ์กัน การมุ่งอนาคตยังเป็นลักษณะที่สำคัญที่แสดงถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจเรื่องเวลาสามารถคาดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ข้างหน้าได้ ผู้ที่มุ่งอนาคตสามารถวางแผน และมองเห็นความ

เป็นไปได้ในอนาคตจากสภาพการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น บุคคลบางคนจึงอาศัยความสามารถของตน และเวลาในปัจจุบันเป็นรากฐานที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับตนเองในอนาคตได้

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน หมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกล การเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและการรู้จักการรอคอยได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในอนาคตของวัยรุ่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเอา ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการศึกษาครั้งนี้

และจากการศึกษาผลงานวิจัยด้านพฤติกรรมจากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ ซึ่งได้กำหนดให้พฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมคนดี คนเก่ง ดังนั้น ในการศึกษาพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าลักษณะทางจิตที่กล่าวข้างต้นนี้ น่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่นด้วย และจากการศึกษาตัวแปรจิตลักษณะทั้งหมดจากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เป็นจิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่นมากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดเหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เป็นตัวแปรอิสระของปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ที่คาดว่าจะมีผลต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมด้วย

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของนักเรียนวัยรุ่นส่วนมากยังไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยในส่วนนี้เท่าที่ควร แต่มีงานวิจัยที่พอเป็นแนวทางและเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

พระมหาจำลอง พันทุม (2549) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางด้านเบญจศีลและเบญจธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง 391 คน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมทางเบญจศีลและเบญจธรรมอยู่ในระดับบางครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 โดยด้านเบญจศีลมีค่าเฉลี่ย 2.12 และด้านเบญจธรรมมีค่าเฉลี่ย 2.72 และ เจียมจิต บุญรักษ (2534) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักเบญจธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในภาคเหนือ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 402 คน พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักเบญจธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในภาคเหนือ อยู่ในขั้นที่ 5 การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก และสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ นักศึกษาหญิงกับนักศึกษาชายมีพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักเบญจธรรมมีความแตกต่างกัน โดยที่นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาชาย ยกเว้นทางด้านสติสัมปชัญญะที่ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาชั้นปีที่ 1 กับปีที่ 2 มีพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักเบญจธรรมแตกต่างกัน โดยที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาปีที่ 1 ยกเว้นทางด้านสมาธิที่เหมือนกัน และ

นักศึกษาทั้ง 4 วิทยาลัยในภาคเหนือ มีพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักเบญจธรรมไม่แตกต่างกัน

ส่วนการศึกษาของ ถวิล คุณเศรษฐ์ (2538) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของนักเรียน มีการแสดงออกน้อยที่สุด คือ ความเมตตา กรุณา และยังคงคล้ายกับการศึกษาของ บุษบา หล่อเงิน (2537) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางสังคมที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ ความซื่อสัตย์ และแสดงออกน้อยที่สุด คือ ความเมตตา กรุณา และในการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมแตกต่างกัน ในด้านความเสมอภาคหรือความยุติธรรม โดยนักเรียนมีระดับชั้นเรียนต่างกันก็มีพฤติกรรมทางจริยธรรมทางสังคมแตกต่างกัน ในด้านความเมตตา กรุณาด้วย

จุฬิพร รัตนะเจริญธรรม (2547) ซึ่งได้ศึกษาการศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 381 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีจริยธรรมระดับสูง 6 ด้าน อันมีความซื่อสัตย์อยู่ด้วย และมีจริยธรรมระดับปานกลาง 5 ด้าน อันมีความเมตตา กรุณาอยู่ด้วยเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีจริยธรรมแตกต่างกัน ทั้ง 11 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอดสาเห ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม ความเมตตา กรุณา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 มีจริยธรรมแตกต่างกัน และยังคงคล้ายกับการศึกษาของ จักรพงษ์ นิลพงษ์ (2543) ที่ได้ศึกษาการศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมระดับปานกลาง 8 ด้าน ซึ่งมีความซื่อสัตย์และความเมตตา กรุณาด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับ ปีที่ 2 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน อยู่ 6 ด้าน อันมีความซื่อสัตย์และความเมตตา กรุณาด้วย และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับ ปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน อยู่ 11 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอดสาเห ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณา

ในขณะที่เดียวกัน วิบูลลักษณ์ สุขเชป (2540) ได้ศึกษาคุณลักษณะทางจริยธรรม 11 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอดสาเห ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที ความ

เสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา ในโรงเรียนประชาวมงคล จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนประจำ นักเรียนประกาศนียบัตร มีคุณลักษณะทางจริยธรรมในระดับสูง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนไปกลับมีคุณลักษณะทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนประจำที่มีคุณลักษณะทางจริยธรรม อยู่ในระดับสูง 7 ด้าน อันประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ด้วย นักเรียนไป-กลับ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีคุณลักษณะทางจริยธรรมในระดับสูง 1 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรมีคุณลักษณะทางจริยธรรม 9 ด้าน ซึ่งมีความซื่อสัตย์และความเมตตากรุณา นักเรียนประจำและนักเรียนไป-กลับ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน โดยนักเรียนประจำมีคุณลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนไป-กลับ ที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน และนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพมีคุณลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีคุณลักษณะทางจริยธรรม ไม่แตกต่างจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ดังนั้นในการทบทวนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำมาสนับสนุนตัวแปรและสมมติฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนเป็นแนวทางและข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พิจารณาตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

7.1 ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อน และคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้จัดเป็นกลุ่มตัวแปรอิสระ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

7.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย

7.1.2 ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน การได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม

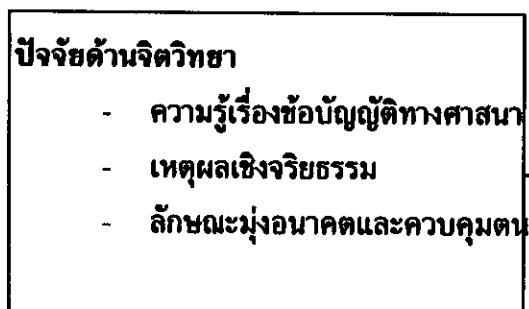
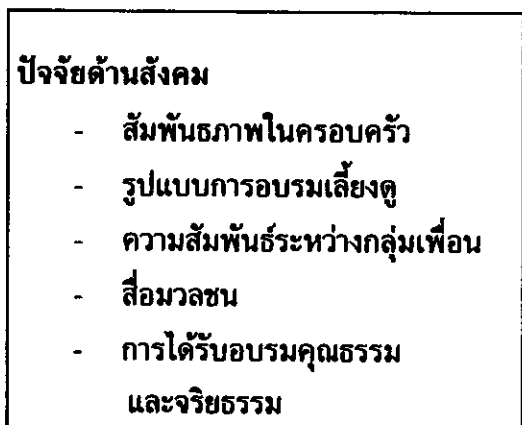
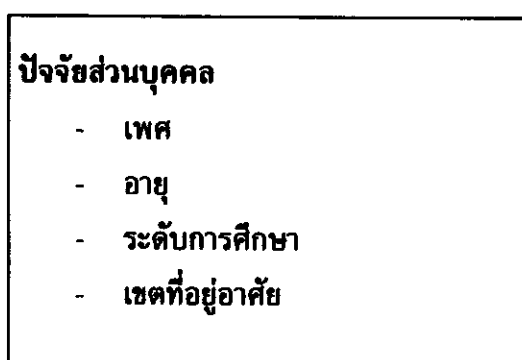
7.1.3 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน

7.2 ตัวแปรตาม

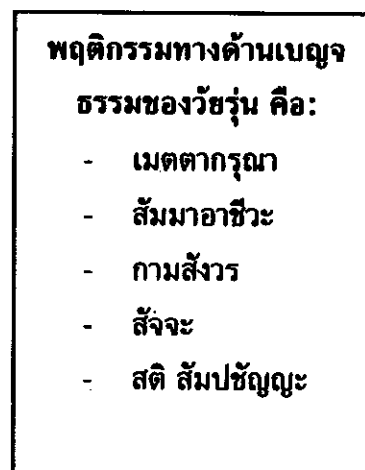
ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

8. สมมติฐานการวิจัย

จากแนวความคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเอา ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านจิตวิทยา มากำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังต่อไปนี้

8.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ เขตที่อยู่อาศัย

จากแนวความคิดและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย น่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 4 เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบี่ยงเบนของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

8.2 ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และการได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2534) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้ กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ของสังคมที่สมาชิกได้กำหนดไว้เพื่อให้บุคคลมีแบบแผนทางความประพฤติ และการปฏิบัติเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่ม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมอย่างเป็นระเบียบ และยังสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2542) กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีความสำคัญทางสังคมวิทยา และถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นกระบวนการ กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเริ่มต้นที่สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกของสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องตลอดเวลาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ และตลอดจนถึงสิ้นอายุขัย มนุษย์จะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสังคมอยู่ตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน องค์กรที่บุคคลทำงาน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ในการขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้มีพฤติกรรมของคนเกิดขึ้น และการขัดเกลาทางสังคมมีจุดมุ่งหมายที่จะหล่อหลอมบุคคลให้มีบุคลิกลักษณะเป็นไปตามที่สังคมต้องการ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันทางสังคม

สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการพัฒนาจิตใจ สติปัญญา การแก้ปัญหาสังคม และยังมีหน้าที่ขัดเกลาให้คนในสังคมมี คุณธรรมและจริยธรรมในการแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ออกมาต่อสังคม มีทั้งการพัฒนาด้าน จิตใจ ความรู้สึก สติปัญญา และความเป็นระเบียบวินัยอีกด้วย ในส่วนของพุทธศาสนามี มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่ในการจัดโครงการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชน และยังมีวัดที่คอยให้ความรู้ในวันอาทิตย์ที่เรียกว่า โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่อบรมเรื่อง ศิลธรรมและคุณธรรมให้กับเยาวชน สำนักปฏิบัติธรรมเป็นอีกองค์กรของสงฆ์ที่ให้การอบรม วิปัสสนากรรมฐาน ฝึกให้เยาวชนได้มีความสงบทางกาย วาจาและใจ ให้รู้สึกตัวอยู่เสมอในเวลา ที่จะกระทำอะไรลงไป กล่าวคือ อย่าประมาทในการดำเนินชีวิต ดังนั้น องค์กรทางศาสนาได้มีการ จัดอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนตามสถานศึกษาต่าง ๆ หรือในชุมชนก็ปรากฏมา โดยตลอด ดังกรณีการศึกษาของ ร้อยตำรวจโทวิศักดิ์ ไหม่ประยูร (2546) ที่ได้ศึกษาการ พัฒนาจริยธรรมเยาวชนด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศึกษากรณีวัดสมศรี บ้านโคกสี ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบรรพชามีมาแต่สมัยพุทธกาล อันเป็น โครงการที่นำเอาหลักศีลธรรมและคุณธรรมของพระพุทธศาสนาอบรมเยาวชนเพื่อให้มี พฤติกรรมที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อสังคม และอีกอย่างหนึ่งสถาบันการศึกษาหรือ โรงเรียนก็ยังมีส่วนปลูกฝัง ส่งเสริม และพัฒนาลูกหลานที่เข้าไปศึกษาเล่าเรียนให้เป็นผู้มี คุณลักษณะที่ดี โดยครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาช่วยเหลือให้เด็กนักเรียนมี พฤติกรรมที่ดีขึ้น

จากทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าปัจจัยด้านสังคม คือ ความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และการได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรม น่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 5 สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้าน เบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 6 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้าน เบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 8 สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของ วัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 9 การได้รับอบรมคุณธรรมและจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

8.3 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม และ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน

จากแนวคิดความรู้เกี่ยวกับข้อบัญญัติทางศาสนา ได้ศึกษาข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรม ให้เกิดความรู้แล้วนำความรู้ในเรื่องข้อบัญญัติทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเบญจธรรมไปควบคุมและส่งเสริมให้มีพฤติกรรมอันดีงาม และมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เบญจธรรมเป็นหลักความประพฤติ ปฏิบัติของคนในสังคม เป็นการวางพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำของคนในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังนั้นความรู้จึงเป็นสิ่งที่คนต้องมีการระลึกถึงอยู่เสมอในเมื่อจะกระทำอะไร หรือแสดงพฤติกรรมบางอย่าง โดยคำนึงถึงความสงบสุข และไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม ข้อบัญญัติทางศาสนามีสิ่งที่แอบแฝงอยู่ ซึ่งก็คือความเชื่อ เชื่อในเรื่องผลของการกระทำ เชื่อในเรื่องการกระทำที่ไม่ดีจะเกิดบาปต่อตนเอง และเชื่อว่าถ้ากระทำลงไปแล้วไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนก็จะเป็นบุญ และสังคมจะมีสันติสุข

และจากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่อธิบายได้ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เป็นลักษณะพื้นฐานทางจิตที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของบุคคลทั้งทางด้านพฤติกรรมคนดี คนเก่ง พฤติกรรมพลเมืองดี พฤติกรรมพัฒนาสังคม ฯลฯ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538) เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นการใช้เหตุผลในการเลือกกระทำ หรือเลียงไม่กระทำพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเป็นความสามารถในการคาดการณ์ไกล การเห็นความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เมื่อเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาบุคคลก็จะเลือกกระทำพฤติกรรมใด ๆ ขึ้นมา ส่วนหนึ่งนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลเชิง จริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนของบุคคลนั้น ๆ พฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมเป็นพฤติกรรมส่วนหนึ่งของพฤติกรรมคนดี คนเก่ง ฉะนั้น การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงคาดว่าปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม และ ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน น่าจะมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 10 ความรู้เรื่องข้อบัญญัติทางศาสนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 11 เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 12 ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สมมติฐานที่ 1 – 12 เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น โดยตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแปรอิสระทุกตัวน่าจะมีผลต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานดังนี้

สมมติฐานที่ 13 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านจิตวิทยาของวัยรุ่น มีผลต่อพฤติกรรมทางด้านเบญจธรรมของวัยรุ่น ในจังหวัดขอนแก่น